

Sicer vabim pa tudi sploh vse za to dobro stvar se zanimajoče gospode domoljube k udeležitvi tega razgovora.

R. Dolenc,

vodja deželne vino-sadjerejske šole
na Slapu pri Vipavi.

Gospodarske skušnje.

Korist divjega kostanja.

„Novice“ so že mnogokrat priporočale, naj se divji kostanj ne zametuje, ker je dobra hrana živini ta sad, katerega je pred 300 leti Kluzij v Evropo prinesel. Divji kostanj je dobra hrana za goveda, konje in ovce, potrjena po obilih skušnjah. Če se pitavni živini poklada, se hitreje odebeli, — krave dajo več in boljšega mleka, — ovce obvaruje pljučnih metljajev.

Divji kostanj se živini poklada frišen ali posušen. Frišni se samo zmečka, suhi pa na debelo zmelje in pomešan z rezanico, repo in trgano moko (žitnim drobom) in sicer tako-le živini poklada: pitanemu volu, blizo tako se poklada tudi molznim kravam, na dan 5 do 7 kilo sená, 5—6 kilo rezanice, 1 kilo žitnega droba in pa 6 kilo zmlatega kostanja, zraven nekoliko soli.

Ker živina izprva grenkega divjega kostanja rada ne žre, naj se začne tako, da se jej ga prve dni le malo dá, potem pa od tedna do tedna več; v tej primeri se mora živini tudi od tedna do tedna več soli dajati.

Divji kostanj je tudi zdravilo živini, ki jej slab želodec krepčá in kri čisti.

Tudi dobra štirka se dela iz divjega kostanja, ki ima posebno lepo belo barvo. Na Francoskem čedalje več štirke napravljajo iz divjega kostanja.

Kakošna goveda naj gospodarji za pitanje (debeljenje) odločijo?

Po skušnjah vseh umnih živinorejcev se z dobičkom dadó odebeliti samo goveda s sledečimi lastnostmi:

Koža mora biti debela, pa mehka in gibčna, dlaka gosta pa gladka. Tanka koža in bolj redka dlaka je ravno tako, kakor šetinasta groba dlaka, slabo znamenje. Goveda svetle barve so boljša od goved temne barve, kajti svetla barva dlake kaže na mehko in debelo kožo.

Glava mora biti bolj drobna; debela in okorna, pa težka glava ne dá upati, da bi se govedo dobro odebelilo.

Pogled živine mora biti bister in prijazen, ne pa divji.

Prsa goveda morajo biti široka in globoka.

Križ mora biti širok, hrbet pa lepó raven.

Vampasta živina se ne debelí rada.

Debele pa okrogle kosti so slabo znamenje, nasproti pa so plošnjati členi na sprednjih in zadnjih nogah dobro znamenje.

Zobje morajo biti zdravi, da ž njimi živina klajo lahko žveči, kajti od tega, da živina povžito klajo dobro prebavi, je odvisno boljše in hitreje debeljenje.

Kako grozdje dobro ohranjeno v daljne kraje pošiljati.

Grozdje, za daljno pošiljatev namenjeno, naj se trga o suhem vremenu in izberó naj se le popolno zdravi grozdi; potem naj se položijo, pa ne na velike kupe, na debeli sušivni papir (Fließpapier), da se do dobrega osušijo. Zdaj naj se grozd zraven grozda previdno dene v zaboj, v katerem je spodaj dva palca na debelo položeno suho seno; na to naj se dene zopet plast sena, na to pa zopet grozdi in na te zopet seno kakor prej in tako dalje. Na vrh vsega se položi zopet seno, to-

liko, da je zaboj popolno poln, pa grozdje vendar ni preveč potlačeno.

Gospodarske novice.

Lastnikom vinogradov črnomaljskega okraja

oznanja c. k. okrajno glavarstvo prepoved, da ne smejo trgatve pred tistim dnevom pričeti, ki ga je občinski odbor za to odločil. Kdor proti tej prepovedi ravná, se ostro kaznuje in sicer do 80 gold. globe ali 16 dni zapora. Župani imajo dolžnost, prestopnike okrajnemu glavarstvu naznaniti.

V Ljutomeru na Štajarskem

so bili 8., 9. in 10. dan septembra važni pa častni dnevi za živinorejo ljutomerskega okraja. 8. dne sept. je bila konjska dirka, pri kateri se je vdeležilo 22 dirkarjev. Najboljša kobila je v 10 minutah in 12 sekundah obdirjala pot 2080 sežojev. Premije je dobilo 10 gospodarjev. — 9. dne septembra je bila razstava in premiranje konj, ki je bila jako pohvaljena. Pri tej priliki je govoril vitez Wachtler o izreji žbet in povdarjal, da debel konj še ni dober konj, ampak tak konj je dober, ki ima močne noge in trdna kopita, zato ne sme žebe zmirom zaprto in privezano stati v hlevu, ampak mora se pustiti vsak dan eno ali dve uri na prosti zrak, da se sprehaja in izleta. — 10. dne sept. je bila razstava in premiranje goveje živine ljutomerskega okraja, h kateremu se je pripeljalo 163 živinčet in se je pokazal velik napredek pri mladi živini. Za krave je dobilo 9 gospodarjev, — za dveletne breje telice 17, za enoletne telice pa 8 gospodarjev premije. — Razen tega je bilo odlikovanih 5 hlapcev in dekel za posebno pridno oskrbovanje goveje živine. Pri tej priliki je govoril dr. Klingan o izreji goveje živine in priporočal gospodarjem, naj sejejo več živinske klaje zato, ker živinoreja dandanes več dobička doná, kakor pa pridelovanje žita. — Škoda, da vsi ti lepi govori so bili menda v nemškem jeziku in da so zato bili izgubljeni za slovenske gospodarje, katerih ljutomerski okraj gotovo več šteje, kakor pa nemških!

Delitev sadnih drevesc birmancem.

Vrtnarska družba v Grünebergu na Šlezkem po poročilu časnika „Hamb. Garten-Zeitung“ razdeljuje že nekoliko let otrokom, ki k sv. birmi pridejo, sadna drevesca in nadzoruje, da se prav sadijo in dobro oskrbujejo. Letos se je 80 birmancev oglasilo za sprejem enega drevesca. To je znamenje, da se je ta lepa navada v tamošnjem ljudstvu že močno ukoreninila. — Tudi mi bi tako delitev priporočali — piše časnik „Der Obstgarten“ — našim kmetijskim družbam, katere bi s tem sadjereji veliko koristile, kajti ne le, da bi po tej poti v kratkem času mnogo sadnega drevja prišlo v deželo, temuč tudi v srcu mladine bi se oživela ljubezen do sadnih drevesc in še drug dober nasledek takega ravnanja bil bi ta, da bi bila drevesa ob potih nasajena varnejša hudobnega poškodovanja.

Največi čebelar celega sveta

je v Kanadi v vasi Beeton. On ima 620 panjev, katerih vsak ima po 30.000 čebel. Koncem meseca julija je pridobil uže 50.000 funtov medú, pa je upal pridobiti ga še 20.000 funtov. Čisti dohodek te čebeloreje računa on na 7—10 tisoč dolarjev, brez vštete dobička, ki ga je dobil za posamne roje z kraljicami.

Kmetovalcem na znanje, ki hočejo v Bosno iti.

Iz poročila deželne vlade v Sarajevu c. kr. skupnemu ministerstvu o gospodarskih razmerah v Bosni

izvemo sledeče: Kmetijski delavci v zasedenih deželah zdaj le še malo dela dobijo, kajti potreba umnih poljedelcev se bode tam, kjer je dosihmal kmetijstvo prav na nizki stopinji, še le tadaj pokazala, kedar se bode poljedelstvo povzdignilo in bolje razvilo. Tudi večje naselbine na državnih zemljiščih se o sedanjih tamošnjih razmerah ne dadó še ustanoviti. Bolje obdelana zemljišča posameznih posestnikov so dandanes še precej draga in ker ondašnje kmetijske razmere niso še vredjene, ne more se misliti na svobodno gospodarstvo brez ovir in sitnosti.

Slovstvene stvari.

Jezikoslovne opazke.

Iz Rusije maja meseca. — 7.

(Konec.)

6. Iz točk 1—5. sklepamo, da „jatj“ v starodavnih časih je bil diftong ai ali pa ei. 7. Iz vseh naštetih v točkah 1—6. bistvenih lastnosti glasa „jatj“ je razvidno, da on ne more biti glas „ja“, kakoršen je v srednjem zlogu besede slavjanski, in pa, da „jatj“ ne more biti končnica samostavnika srednjega spola v imenovavniku ed. štev.; tedaj ni res, da Rusi pišejo „vreme“ in „slavjanski“ z „jatom“, kakor trdi gosp. M. 8. M. Majar na 16. strani ruske slovnice govori: „jatj“ se v književni ruščini izgovarja kakor slovensko čisto e: bëij“. Miklosich „Lautl.“ str. 377: „jatj“ fällt lautlich mit e zusammen“. Beljavskij str. 8. §. 9: „V ruskem jeziku se jatj po izgovarjanji nič ne loči od e.“ Tako učé tudi vsi drugi ruski jezikoslovci. Tedaj: ko bi Rusi besede vreme in slavjanski v dotičnih zlogih res pisali z „jatom“, kakor trdi gosp. M., bi jih vendar ne izgovarjali „vremja“ in „slavjanski“, kakor tudi trdi gosp. M., ampak v takem slučaju bi jih izgovarjali: vremë in slavënski. Gosp. M. je tedaj dokazal, da ruski čitati ne zna. *)

Kako se pa imenuje tisti vokal, ki ga je gosp. M. videl (ne čital) v besedah „vreme“ in „slavjanski“? kakošno je njegovo bistvo? in kako se izgovarja? Tudi na te tri vprašanja je M. Majar v ruski slovnici, dasiravno kratko, vendar prav odgovoril. Ali gosp. M., ko bi bil prav prečital Majarjevo slovnico, bi vendar ne znal izgovarjati ruskih besedi „vreme“ in „slavjanski“, zakaj on ne zná etimologije teh besed. „Vreme“ se po slovenski sklanja trdo: vremena, vremenu; po staroslovenski mehko: vremene, vremeni; po ruski tudi mehko: vremeni, vremeni. A iz sklanjanja je vendar razvidno, da ima beseda „vreme“ v vseh treh jezikih v osnovi čisti glas e, in pa, da v slovenščini in v ruščini „vreme“ v imenovavniku nima končnice, ampak ima zbrušeno osnovo: vreme iz stare osnove vremen; glas en je pa v staroslovenščini nosni glas, a ne ia, kakor gosp. M. misli. Drugače je z besedo „slavjanski“. V ruščini, kakor v slovenščini, se obrazujejo lastna imena in drugi samostavniki s končnico jan

*) Morda bom vstregel tistim častitim čitateljem, ki se kaj z ruščino pečajo, s to opazko: Vsi mehki vokali v začetku zloga se začenjajo z j, n. pr.: „ëhatj“, elj, proëzd, voevoda, ih imenie“ čitaj: jëhatj, jëlj, projeze, vojevoda, jih jimenjije; l, n, r, d, t, se pred mehkiimi vokali zmehčavajo, a j se ne sliši, n. p. „Nëmec“ čitaj: „Njemec“; za vsemi drugimi konsonanti se mehki vokali s konsonanti vred izgovarjajo, kakor po slovenski, na priliko: „vedomosti, vestnik, mera, seno“. Izgovarjanje: „vjedomosti, sjeno, mjera“ ni rusko, ampak je jugozapadni provincijalizem, katerega so se Nemci poprijeli. Pis.

(staroslov. ia), na priliko slov.: „Kamnik-jan = Kamničan, Novomestjan = Novomeščan, z evfoničnim I: Dob-ljan, Rim ljan; po ruski: Korinf-janin (Korinf-Korintb), Kijev-ljanin, Rim-ljanin, krist-janin (kristjan), krest-janin (kmet, primeri slov. kršénica = dekla), dvor-janin (plemenitaž); tako tudi: Slavjanin, slavjanski, a ne: Slavenin, slavenski; Slovenec in slovenski je pa tudi v ruščini Slovenec in slovenski. Tedaj besede „vreme“ in „slavjanski“, dasiravno se pišete z enako črko, vendar nimate enakih glasov v zadevnih zlogih — take proste stvari gospod etimolog M. ne zná.

Iz vsake ruske slovnice bi se bil gosp. M. lahko podučil, kako se imenuje tista črka, ki se piše na koncu besede „vreme“ in v srednjem zlogu besede „slavjanski“: ta črka se ne imenuje „jat“, kakor trdi g. M., ampak imenuje se „ja“. Gosp. M. tedaj ruskih črk niti po imenu ne zna.

Ruski glas ja namestuje: 1) staroslovenski nosni glas en, 2) staroslovenski prejetirani nosni glas jen, 3) staroslovenski prejetirani a, to je ia. Iz tega je vidno, kako se ja izgovarja. Kadar ruski ja namestuje staroslovenski ia, takrat se v začetku besedi in v končnicah izgovarja kakor ja, na priliko „javlenija“ čitaj: „javlenjija“; v sredi besedi z naglasom se tudi izgovarja kakor ja, brez naglasa pa kakor je, na priliko: „stojánka“, „déjatelj“, čitaj: „stojánka“, „déjetelj“. Kadar ruski ja namestuje staroslovenski prejetirani nosni glas jen, takrat se v nekaterih besedah izgovarja kakor jeá, večidel pa, kakor je, na pr. jazijk, zajac, čitaj: jeá zijk (malo da ne: jê zijk), zajec. Kadar pa ruski ja namestuje staroslovenski nosni glas en, ki nima nikake primesi glasa i ali j, se izgovarja kakor slovenski glas ê, na priliko: imê, semê, bremê, plemê, vremê, mêso, svêščénik, prepêtstvije (= pomêha), pamêtj, vêzatj, učitjsê, smejatjsê, govorê, nosêt (nosijo), hvalêšcij, molêšcijsê (= kdor moli), ditê (dete), sidê, pêtj, devêtj (= pet, devet) itd. Kdor bo pisal in izgovarjal: učit'sja, smejat'sja, mjaso, imja, vremja itd. Rusi ne bodo razumeli ne pisanega, ne ustnega njegovega jezika; ali pa se celó lahko zgodi, posebno če ne zna dobro naglasov, da ga bodo napak razumeli, na priliko: semê pomeni to, kar po slovenski, semja je pa družina ter se sklanja, kakor „zemlja“, ne pa kakor seme.

Tistim, ki staroslovenščine ne znajo, s tem pravilom o izgovarjanji ruskega glasa ja, se vé da ni pomagano; a pomagano jim bo vsaj nekoliko, če k unim pravilom še to-le pribavimo: Kjer se v ruski besedi piše glas ja, in v enaki slovenski besedi se sliši glas ja, tam tudi po ruski izgovarjaj, kakor po slovenski, na priliko: „jagoda, jasno, jama, sijati, (sijatj), sejati (sejatj), odeja (po ruski: odeja o), zmija (po ruski: zmeja), koleja“ itd. Kjer se v ruski besedi piše glas ja, a v enaki slovenski besedi se sliši glas je ali e, tam tudi po ruski izgovarjaj jê in ê, nekoliko nategneno na éa, ne pa kakor nemški ae. Primerov z glasom ê smo više dovolj našteli.

Gosp. M., ki iz vsega tega nič ne zna in zato se čudi, zakaj sem k njegovemu „vremja“ opazko v oklepkih pristavil, bo, se vé da, spet zavpil: „to pač ne gre, da bi Rusi tri glase z enako črko zaznamovali, oni naj ali povsod izgovarjajo to črko kakor ja, ali pa naj si še dve črki omislijo.“ — Kaj pa da! Gospod M. naj napiše še legijon takih jeremijad, kakoršno je napisal o „u in v“ ter naj gre z njimi zapored k vsem sedanjim in starim narodom, najprej k Nemcem ter naj jih ozmerja: „čemu pišete „Schleifstein“, „brav“, a ne